

11.11.2019

Asia/16

Päätöshistoria

Kasvatus- ja koulutuslautakunta 24.09.2019 § 318

HEL 2019-006609 T 00 00 03

Lausunto

Kasvatus- ja koulutuslautakunta antoi kaupunginhallitukselle seuraavan lausunnon:

Kasvatus- ja koulutuslautakunta toteaa, että lasten ja nuorten mielen-terveyden ongelmien tunnistaminen, ennaltaehkäisy ja hoitaminen ovat koko oppilaitosyhteisön asia ja kaikkien oppilaiden kanssa työskentelevien henkilöiden vastuulla. Lautakunta pitää tärkeänä, että kasvatuksen ja koulutuksen toimiala kehittää myös olemassa olevia oppilashuollollisia sekä terveydenhuollollisia palveluja kouluissa. Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala on myös mukana lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen palveluketjujen kehittämisessä yhdessä sosiaali- ja terveystoimen sekä HUS:n kanssa, jolla tuetaan mielen-terveyden ongelmien ennaltaehkäisyä sekä varhaista puuttumista.

Kasvatus- ja koulutuslautakunta edellyttää ammattilaisilta kykyä liittyä yhteiseen, konkreettiseen tavoitteenasetteluun nuorten mielenterveyden edistämisen ja hoidon asioissa. KASKOn, SOTEn ja HUSin selvi-tyksestä edellytetään konkreettisia toimenpiteitä siitä, miten kaupungin ja HUSin eri toimijoita saada tekemään interventioita masentuneiden ja ahdistuneiden nuorten parissa.

Lasten ja nuorten mielen-terveyden edistäminen

Helsingin koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa kokeiltiin psykiatristen sairaanhoitajien työskentelyä vuosina 2007–2012. Tuona aikana haettiin sopivaa työskentelymallia kouluissa nuorten mielenterveysongelmien haasteisiin vastaamiseksi. Kokeilun aika todettiin, että palveluja ei onnistuttu kohdentamaan tarkoituksenmukaisesti. Eri kouluilla toimivat psykiatriset sairaanhoitajat eivät muodostaneet ennaltaehkäisevää yhtenäistä toimintamallia. Kokeilu osoitti, ettei toimintaa kannata laajentaa kaikkiin peruskouluihin. Sen sijaan toiminta kohdennettiin toisen asteen ammatillisiin oppilaitoksiin ja tässä yhteydessä peruskouluissa työskennelleet psykiatriset sairaanhoitajat päätettiin siirtää ammatillisiin oppilaitoksiin. Psykiatristen sairaanhoitajien toimintaa toisella asteella arvioidaan tällä hetkellä osana palveluketjujen arviointia ja kehittämistä.

Helsingissä on yläasteikäisiä oppilaita noin 16 000. Helsingissä oppilashuoltopalvelut kuuluvat kasvatuksen ja koulutuksen toimialaan. Turussa oppilashuolto on osa sosiaali- ja terveystoimea. Turun mallin mukaisessa toiminnassa on yksi psykiatrinen sairaanhoitaja tuhatta oppilasta kohti. Vastaava malli edellyttäisi Helsingissä kuudentoista psykiatrisen sairaanhoitajan palkkaamista, jolloin vuosittainen kustannusarvio olisi noin 800 000 euroa. Helsingissä on nuorisopsykiatrian järjestämää konsultatiivista mielenterveyspalvelua HYKS Varhain toimintaa, joka toteutetaan yhdessä perustason palveluiden kanssa. Vastaavaa toimintaa ei ole Turussa.

Oppilashuollon ja terveydenhuollon palvelujen kehittäminen

Lasten ja nuorten mielenterveyden ongelmien tunnistaminen, ennaltaehkäisy ja hoitaminen ovat koko oppilaitosyhteisön asia ja kaikkien oppilaiden kanssa työskentelevien henkilöiden vastuulla. Oppilaiden lievää oireilua voidaan selvittää ja hoitaa koulun oppilashuollon henkilöstön toimesta. Kouluterveydenhuollon terveydenhoitajan ja lääkärin perustehtäviin kuuluu mielenterveyden edistäminen sekä lasten ja nuorten psyykkisen hyvinvoinnin selvittäminen. Koulussa olevan ammattihenkilöstön toimintaa kehittämällä voidaan tukea entistä paremmin lasten ja nuorten hyvinvointia ja puuttua riittävän ajoissa mielenterveyden ongelmiin.

Viime vuosina oppilashuollon työntekijöitä on lisätty mm. PD-rahalla. Lisäksi Helsingissä ovat aloittaneet tänä vuonna toimintansa kahdeksan esiopetuksen psykologia ja kuraattoria. Esi- ja perusopetuksen oppilashuollon yhteistyön avulla tunnistetaan ja päästään puuttumaan varhaisemmassa vaiheessa lasten mielenterveyden ongelmiin.

Peruskouluissa toimivien terveydenhoitajien koulutus mahdollistaa varhaisen mielenterveyden oireilujen tunnistamisen ja ennaltaehkäisyn. Terveydenhoitajat toimivat osana koulun oppilashuoltoa yhdessä koulupsykologien ja -kuraattorien kanssa. Kaupunkitason opiskeluohjauksen ohjausryhmä seuraa palveluiden riittävyyttä ja tekee esityksiä palveluiden kehittämiseksi. Kouluterveydenhoitajien määrää on lisätty Helsingissä vaativille alueille.

Palveluketjujen kehittäminen Helsingissä

Sosiaali- ja terveystoimialalla on käynnistetty vuoden 2019 käyttösuunnitelman tavoitteiden mukaisesti lasten ja nuorten varhaisen tuen ja mielenterveyspalvelujen palveluketjujen kehittäminen. Näitä palveluketjuja kehitetään yhteistyössä sosiaali- ja terveystoimialan, HUS:n sekä kasvatuksen ja koulutuksen toimialan kanssa. Tämä kehittämistyö on toimialojen yhteinen sitova tavoite. Työn tavoitteena on rakentaa yhteinen palvelu- ja prosessiketju lapsen varhaisen tuen tarpeen sekä nuor-

ten mielenterveysongelmien havainnointiin ja hoitoon yhdessä kasvatuksen ja koulutuksen toimialan kanssa.

Helsingin kouluterveydenhuollossa ei ole mahdollista hoitaa mielenterveysongelmaisia nuoria, koska kouluterveydenhuoltoon ei kuulu sairaanhoito. Kouluterveydenhuollon terveydenhoitajilla ja lääkäreillä ei ole riittävästi osaamista vaikeasti psyykkisesti oireilevien oppilaiden hoitoon eikä myöskään riittäviä resursseja toteuttaa hoitoa. Tästä syystä on lähdetty kehittämään keskitettyjä moniammatillisia yksiköitä, jotka varmistavat paremmin toimivat, tuloksekkaat ja tehokkaat lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut. Näin vahvistetaan myös ennaltaehkäisevää työtä, henkilöstön osaamisen kehittämistä ja tarpeen mukaisista työnohjausta ja työyhteisön tukemista.

Perhekeskusten toiminnan kautta saadaan psykiatrista asiantuntemusta tällä hetkellä kuitenkin vain suomenkielisten peruskoulujen käyttöön. Perhekeskusten vastaava palvelu ruotsinkielisille peruskouluikäisille vielä puuttuu. Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilökunta tekee tiivistä yhteistyötä perhekeskuksen ammattilaisten kanssa. Palveluja ja prosessiketjut käsittävät palvelutarpeen arvioinnin, lapsen kasvun ja kehityksen tukemisen tai perheen arjen haasteet. Lisäksi HYKS varhain toiminta tekee yhteistyötä koulujen kanssa mielenterveysongelmaisten lasten ja nuorten auttamiseksi.

Vaikutusten arviointi

Helsingin kaupunkistrategian 2017–2021 yksi keskeinen painopiste on nuorten syrjäytymiskiirteen katkaiseminen ja eriarvoisuuden vähentäminen. Hyvinvointia tulee tukea jo ennen ongelmien ilmaantumista, ja lapsuudessa ilmeneviin signaaleihin reagoida ennen vaikeiden oireiden ilmestymistä. Vahvistamalla olemassa olevia palveluita ja henkilöstön osaamista tuetaan lasten ja nuorten hyvinvointia.

Helsingin kaupungin hyvinvointisuunnitelma 2019–2021 kokoaa ja ohjaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Hyvinvointisuunnitelmaan on valittu painopisteiden mukaisia kaupunkiyhteisiä toimenpiteitä sekä tietoon perustuen vaikuttavia toimenpiteitä kaupunkilaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Hyvinvointisuunnitelman rakentamisessa ja tavoitteiden sekä toimenpiteiden suunnittelussa on huomioitu laajasti yhdenvertaisuutta, ihmisoikeuksia, tasa-arvoa ja osallisuutta. Suunnitelman mukaan hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on kaupungin eri toimialojen yhteistyössä toteuttamaa yksilöön, perheeseen, yhteisöihin, väestöön ja näiden elinympäristöihin kohdistuvaa toimintaa. Tärkeitä kumppaneita ovat myös kolmannen sektorin toimijat sekä kaupunkilaiset.

Kasvatus- ja koulutuslautakunta toteaa, että kehittämällä lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen palveluketjuja yhdessä sosiaali- ja terveystoimen sekä HUS:n kanssa, tuemme paremmin mielenterveyden ongelmien ennaltaehkäisyä sekä varhaista puuttumista. Lautakunta pitää tärkeänä, että kasvatuksen ja koulutuksen toimiala kehittää myös olemassa olevia oppilashuollollisia sekä terveydenhuollollisia palveluja kouluissa.

Käsittely

24.09.2019 Esittelijän ehdotuksesta poiketen

Vastaehdotus:

Ville Jalovaara: Lisätään kappaleiden 2-3 väliin: "Kasvatuksen- ja koulutuksen lautakunta edellyttää ammattilaisilta kykyä liittyä yhteiseen, konkreettiseen tavoitteenasetteluun nuorten mielenterveyden edistämisen ja hoidon asioissa. KASKOn, SOTEn ja HUSin selvityksestä edellytetään konkreettisia toimenpiteitä siitä, miten kaupungin ja HUSin eri toimijoita saada tekemään interventioita masentuneiden ja ahdistuneiden nuorten parissa."

Kasvatus- ja koulutuslautakunta hyväksyi Ville Jalovaaran vastaehdotuksen yksimielisesti.

Esittelijä

kasvatuksen ja koulutuksen toimialajohtaja
Liisa Pohjolainen

Lisätiedot

Taina Torniainen, pedagoginen asiantuntija, puhelin: 310 26286
taina.torniainen(a)hel.fi

Vesa Nevalainen, oppilashuollon päällikkö, puhelin: 310 86214
vesa.nevalainen(a)hel.fi

Niclas Rönnholm, Ruotsinkielisen perusopetuksen päällikkö, puhelin: 310 86219
niclas.ronnholm(a)hel.fi

Sosiaali- ja terveyslautakunta 24.09.2019 § 229

HEL 2019-006609 T 00 00 03

Lausunto

Sosiaali- ja terveyslautakunta antoi kaupunginhallitukselle seuraavan lausunnon valtuutettu Johanna Laisaaren ja 17 muun valtuutetun valtuustoaloitteesta koskien nuorisopsykiatrian sairaanhoitajien palkkaamista kouluihin:

"Lasten ja nuorten mielenterveyden edistäminen Helsingin kouluissa

Lasten ja nuorten mielenterveyden edistäminen on koko oppilaitosyhteisön asia ja kaikkien oppilaiden kanssa työskentelevien henkilöiden vastuulla. Oppilaiden lievää oireilua voidaan selvittää ja hoitaa koulun oppilashuollon henkilöstön toimesta, joita ovat psykologi, kuraattori, terveydenhoitaja ja koululääkäri. Kouluterveydenhuollon terveydenhoitajan ja lääkärin perustehtäviin kuuluu mielenterveyden edistäminen ja lasten ja nuorten psyykkisen hyvinvoinnin selvittäminen.

Tarkastuslautakunnan linjaukset

Pääkaupunkiseudun tarkastuslautakuntien sekä HUSin yhteisessä arviointikertomuksessa vuodelta 2018 todettiin, että lapset ja nuoret eivät pääse mielenterveyspalvelujen piiriin sujuvasti. Tämän vuoksi erikoissairaanhoidon jonottaa myös sellaisia potilaita, joita voitaisiin hoitaa perusterveydenhuollossa. Tarkastuslautakunta on listannut arviointikertomuksessa useita toimenpiteitä, joihin Helsingin kaupungin toimialojen tulisi ryhtyä edistääkseen lasten ja nuorten mielenterveyttä.

Tarkastuslautakunnan toimenpiteissä on mainittu lasten ja nuorten lieviä sekä keskivaikeita mielenterveysongelmia arvioivan ja hoitavan yksikön perustaminen, joka toimisi samalla jatkohoitopaikkana erikoissairaanhoidolle. Lisäksi toimenpiteissä on mainittu, että sosiaali- ja terveystoimialan sekä kasvatuksen- ja koulutuksen toimialan tulisi selvittää mahdollisuutta parantaa lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen saatavuutta lisäämällä koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoon psykiatrisia sairaanhoitajia.

Palveluketjun rakentaminen ja kehittäminen

Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen palveluketjujen kehittäminen toteutetaan Helsingin kaupungin ja HUSin yhteistyönä. Työryhmä on aloittanut toimintansa elokuussa 2019. Työryhmä hyödyntää laadittuja selvityksiä ja selvittää, minkälaisia palveluja on tarkoituksenmukaista kehittää ja rakentaa.

Työryhmän tavoitteena on konseptoida yhteinen palvelu- ja prosessiketju lapsen varhaisen tuen tarpeen sekä nuorten mielenterveysongelmien havainnointiin ja hoitoon yhdessä sosiaali- ja terveystoimialan, kasvatuksen ja koulutuksen toimialan sekä HUSin kanssa. Lisäksi tavoitteena on rakentaa yli 12-vuotiaiden nuorten päihde- ja mielenterveyden palvelut ja toimintamallit, kiinnittää riskiryhmässä olevat nuoret hoitopolkuun sekä vahvistaa nuorille tarjottavia matalan kynnyksen sosiaali- ja terveystoimialan palveluja kuten liikkuvaa mielenterveydenhoitoa.

Kouluterveydenhuollon aikaisempi kokeilu

Kouluterveydenhuollon tehtäviin ei perinteisesti ole kuulunut sairaanhoito. Tämä on nähty puutteena. Vuosina 2007–2012 toteutettiin siksi kokeilu, jossa Helsingin koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa työskenteli muutamissa peruskouluissa psykiatrisia sairaanhoitajia. Tuona aikana haettiin sopivaa työskentelymallia nuorten mielenterveysongelmien haasteisiin vastaamiseksi. Työskentelymallissa ei kuitenkaan onnistuttu kohdistamaan palveluja määrätietoisesti ja tarkoituksenmukaisesti kohderyhmään moninaisista kokeiluista huolimatta. Eri kouluilla toimivien yksittäisten psykiatristen sairaanhoitajien työ ei muodostanut ennaltaehkäisevää yhtenäistä työskentelymallia, vaan koulujen toimintakulttuuri ja muut tekijät ohjasivat toimintaa.

Kokeillon työskentelymallin ei koettu soveltuvan peruskouluihin, minkä vuoksi kokeilun jälkeen toiminta ja psykiatriset sairaanhoitajat kohdennettiin toisen asteen ammatillisiin oppilaitoksiin. Opiskeluterveydenhuoltoon sisältyy sairaanhoito ja siten hoidollinen mielenterveystyö toimii paremmin opiskeluterveydenhuollon palveluissa. Aloitetussa nuorten mielenterveyspalvelujen palveluketjutyössä selvitetään myös ammatillisissa oppilaitoksissa olevien sairaanhoitajien paikka palveluketjussa.

Keskitetty palvelut

Kouluterveydenhuollon näkökulmasta keskitetyt moniammatilliset yksiköt varmistaisivat paremmin toimivat, tuloksekkaat ja tehokkaat lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut kuin yksittäisten psykiatristen sairaanhoitajien palkkaaminen kouluille. Samalla pystyttäisiin paremmin varmistamaan ennaltaehkäisevä työote, henkilöstön osaamisen kehittäminen ja tarpeen mukainen työnohjaus sekä työyhteisön tuki.

Turun mallin kustannukset

Helsingissä on yläkouluikäisiä oppilaita noin 16 000. Turun mallin mukainen toiminta edellyttäisi yhtä psykiatrista sairaanhoitajaa tuhatta oppilasta kohden eli kaikkiaan 16 psykiatristen sairaanhoitajan palkkaamista kouluterveydenhuoltoon. Kustannusarvio on noin 800 000 euroa.

Terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointi

Lasten ja nuorten mielenterveyden edistäminen lisää lasten ja nuorten osallisuutta, hyvinvointia sekä voimavaroja laaja-alaisesti. Samalla mielenterveysongelmien ehkäiseminen edistää lapsen ja nuoren kiinnittymistä yhteiskuntaan sekä kasvamista yhteiskunnan täysivaltaiseksi jäseneksi, mikä vähentää puolestaan yhteiskunnan kustannuksia. Lasten ja nuorten mielenterveyttä pystytään edistämään parhaiten tehokkaasti järjestetyillä, laaja-alaisilla ja oikea-aikaisilla palveluilla, joita tarjoaa koulutettu ja ammattitaitoinen henkilöstö.”

11.11.2019

Asia/16

10.09.2019 Pöydälle

Esittelijä

sosiaali- ja terveystoimialan toimialajohtaja
Juha Jolkkonen

Lisätiedot

Hanna Viitala, perhepalvelujen johtaja, puhelin: 310 50048
hanna.viitala(a)hel.fi

Tuula Salmivaara-Pesonen, kouluterveydenhuollon päällikkö, puhelin: 310 46013
tuula.salmivaara-pesonen(a)hel.fi

Mika Porvari, toiminnansuunnittelija, puhelin: 310 22410
mika.porvari(a)hel.fi
